

Zrinka Blažević, *Prevođenje povijesti. Teorijski obrati i suvremena historijska znanost* (Zagreb: Srednja Europa, 2014), 192 str.

Povijest je u nas osobito osjetljiva znanstvena disciplina. Da je tomu zaista tako, najlakše je uvjeriti se prelistavanjem pojedinih povijesnih prikaza i/ili nekih još uvijek aktualnih udžbenika povijesti za više razrede osnovne i srednje škole. (Pre)često pisani iz ideološki suprotnih očišta, povijesni priručnici iznenađuju različitošću tumačenja jednih te istih društveno-političkih, kulturnih i ostalih činjenica iz domaće prošlosti, izazivajući pritom dodatne ideološke prijepore i razmimoilaženja – najprije unutar, a onda i izvan znanstvenih krugova. Posebno se to odnosi na sve obimniji korpus pregleda hrvatske povijesti XX. stoljeća, kojoj se (još uvijek) nerijetko pristupa s vidljivo smanjenom znanstvenom objektivnošću i odmjerenošću, što naposljetku postaje okidačem žučnih rasprava i osporavanja. U takvim polemikama međutim ponajmanje biva riječi o konkretnim povijesnim podacima, a stvarni razlozi njihova nejednakoga tretmana obično se zaobilaze u širokom luku.

Pitanja historiografskoga rukovanja povijesnim činjenicama i uopće sagledavanja prošlosti iz različitih vizura nedavno su, ipak, i u nas prepoznata kao vrijedna i izazovna znanstvena tema. U svojoj najnovijoj knjizi, naslovljenoj *Prevođenje povijesti. Teorijski obrati i suvremena historijska znanost*, jedna od zacijelo najsvestranijih povjesničarki mlađe generacije i izvanredna profesorica pri Odsjeku za povijest zagrebačkoga Filozofskog fakulteta Zrinka Blažević domaćoj (znanstvenoj) javnosti tako predstavlja ključna idejna polazišta suvremenih historijskih i kulturnih teorija, posredno upućujući i na njihovu iznimnu korisnost u razračunavanju s dosadašnjom praksom sastavljanja ideološki pristranih povijesnih prikaza. Proizišla iz dugogodišnjega autoričina zanimanja za problematiku odnosa između povijesti i ideologije, kulture i povijesti te posebno teorijskih prosudbi i istraživačkoga pristupa, svaka od dvanaest u knjigu uvrštenih historioloških studija razmatra utjecaj najsvježijih, u domaćim okvirima još slabo poznatih, teorijskih paradigmi na suvremenu povijesnu znanost, pokušavajući i u nas “pripremiti teren” za njihovo prihvaćanje i primjenu. Riječ je pritom o svojevrsnom “drugom pokušaju” teorijsko-metodološkoga osuvremenjivanja hrvatske historiografije, budući da su *Prevođenjem povijesti* zapravo obuhvaćene ponešto prerađene i dopunjene inačice znanstvenih članaka Zrinke Blažević objavljenih u raznim domaćim i inozemnim časopisima i zbornicima, i to u kontinuitetu od 2009. godine.

Živu i nepokolebljivu znanstvenu zaokupljenost Zrinke Blažević teorijom historije osnažile su upravo one okolnosti koje bi većini drugih stručnjaka djelovale obehtrabrujuće, tim više što iza manjka sekundarne literature o ovoj problematici stoji ne samo slabašna teorijska osviještenost brojnih naših povjesničara nego i – za sada – ne odveć povoljna klima za uvažavanje recentnih teorijskih zamisli u hrvatskoj historiografiji uopće. Izuzmu li se, upozorava u svojim studijama autorica, doista malobrojni do sada objavljeni teorijski članci, uvid u (tada) aktualno stanje u teoriji povijesti u nas je bio omogućen tek zahvaljujući Mirjani Gross i njezinu priručniku *Suvremena historiografija*, objelodanjenom prije gotovo puna dva desetljeća (1996.). Srećom ili nažalost, Blažević primjećuje da je i inozemna historiografija uvelike izgubila korak sa suvremenim kulturnim teorijama, zbog čega je posebno važno ustrajno raditi na njihovu zbližavanju i promišljati mnogobrojne koristi koje bi takva sprega donijela historijskoj znanosti, osobito kada je riječ o njezinu praktičnom djelovanju. Ima li se

to na umu, tada bi i ovom "povratku teoriji" svakako trebalo priznati mnogo veću važnost od (još jednoga) "nacionalnog" pokušaja da se praksu povijesti napokon opremi primjerenom teorijskom aparaturom.

Ne bi li se povijesnu znanost što preciznije pozicioniralo unutar recentnoga kulturnog i teorijskog okvira, *Prevođenje povijesti* potpuno se usredotočuje na one kulturne teorije i paradigme poznatije pod zajedničkim nazivom "poststrukturalizam". Zrinka Blažević, ne odajući ni najmanju impresioniranost količinskom i idejnom razvedenošću građe, odvažno se hvata ukoštac s nizom teorijskih koncepata nastalih u posljednjih četrdesetak godina, podrobnije tumačeći i kritički propitujući teze upravo onih glasovitih teoretičara kulture (Jacques Derrida, Michel Foucault, Pierre Bourdieu, Zygmunt Bauman, Stuart Hall) i povjesničara (Jacques Le Goff, Dominick LaCapra, Hayden White, Michel de Certeau, Peter Burke i dr.) za koje drži da bi trebale postati nosivim stupovima suvremene historijske znanosti. Odlučno se tako opredijelivši za otvorenost historiografije drugim znanstvenim "sferama", autorica – u tipično poststrukturalističkom duhu – ističe važnost njezina prožimanja uvidima susjednih disciplina, odnosno pledira za to da se interdisciplinarnost i transdisciplinarnost napokon prihvate kao njezini neizostavni čimbenici. Moderna povijesna znanost, objašnjava Blažević u predgovoru, jest (ili bi trebala biti) interdisciplinarno područje u kojem bitnu – ako ne i presudnu – ulogu igraju saznanja društveno-humanističkih i prirodnih znanosti, jednako kao što i historijska zapažanja već uživaju posebno značenje u nizu disciplina, počevši od, primjerice, antropologije i sociologije, pa sve do psihologije, filozofije i teologije. Odatle i naslovna sintagma knjige, čija višeznačnost ponajbolje odražava posrednički karakter suvremene historiografije – discipline koja neprekidno lavira između drugih znanstvenih disciplina i historijskih subdisciplina, ali i "prošlosti i sadašnjosti, življenog povijesnog iskustva i njegove narativne reprezentacije te između teorijske refleksije i praktično-istraživačkoga postupka" (str. 7). "Prevođenje" brojnih diskursa i kategorija, a time i same prošlosti kao takve, nedovršiv je zadatak historije.

Budući da je sve snažnije oslanjanje na paradigme drugih disciplina već dovelo do uspostavljanja različitih smjerova, odnosno grana povijesnih istraživanja, Blažević najveću pozornost pridaje osvjetljavanju iznimnoga, no još uvijek nedovoljno iskorištenoga metodološko-istraživačkog potencijala historijskih "subdisciplina" poput kulturne historije, religijske historije, historijske imagologije, historije emocija ili rodne historije. Svaka od studija uvrštenih u *Prevođenje povijesti* stoga je posvećena razmatranju perspektiva što ih historiografiji otvara pojedina subdisciplina, pa će nakon uvodnoga teksta o mogućnostima suvremene primjene Nietzscheove filozofije historije uslijediti niz radova na temu utjecaja poststrukturalističke teorije kulture na modernu historiografiju i formiranje kulturne historije, a potom će biti riječi i o afirmaciji religijske historije. Drugi dio knjige otvara iznimno zanimljiv osvrt na potencijalnu uporabu suvremenih povijesnih teorija u budućim proučavanjima hrvatske reformacije, a u nastavku će se zaredati još i studije o fenomenu balkanizma iz historijske perspektive, metodama i ciljevima historijske imagologije te razvoju historije mentaliteta i feminističke (rodne) historije. Zrinka Blažević pritom ni u jednom trenutku ne ispušta iz vida spomenutu nužnost interdisciplinarnoga pristupa povijesti, neumorno naglašavajući da se područje djelovanja svake historijske subdiscipline (djelomično)

preklapa i s onima susjednih (sub)disciplina – i radi postizanja što preciznijih uvida i radi održavanja vitalnosti same discipline kao takve.

Osim nepobitnom inovativnošću i širinom obrađenih tema, *Prevođenje povijesti* odlikuje se i zavidnom akribičnošću, a veoma visoku razinu znanstvene preciznosti i sistematičnosti posebno svjedoče iscrpni popisi literature koji prate svih dvanaest studija. Obogaćene najrecentnijim radovima iz historiografije i teorije kulture, dodatne bibliografije istodobno služe i kao potvrda izvrsnoga autoričina poznavanja novih tendencija u historijskoj znanosti, ali i kao poticaj zainteresiranim čitateljima za eventualno daljnje samostalno istraživanje suvremene teorije historije i njezinih poststrukturalističkih idejnih izvorišta. Pribroje li se rečenom i lucidna zapažanja, uvjerljivi i primjenjivi zaključci te iznimno rafiniran stil čiju pitkost nimalo ne umanjuje – u teorijskim radovima neizbježna – oveća količina stručne terminologije, jasno je da *Prevođenje povijesti* (zainteresiranoga) čitatelja ne traži isključivo u uskom krugu (za teorijske dvojbe ne odveć “zagrijanih”) domaćih povjesničara. Naprotiv, knjiga Zrinke Blažević mogla bi i morala biti korisna i široj zajednici stručnjaka humanističkih znanosti, pa i čitateljima tek ovlaš upoznatima s historiografskom problematikom, tim više što se zahvaljujući pretresanju “gorućih” pitanja suvremene povijesne znanosti ona nameće i kao svojevrstan kritički uvod u poststrukturalističku teorijsku misao.

Povrh svega, ipak, *Prevođenje povijesti* zamišljeno je kao priručnik čiji bi primarni zadatak trebao biti buđenje znanstvenoga senzibiliteta za aktualno stanje u teoriji historije, a time i pozivanje na radikaln, interdisciplinarni zaokret u historiografskim istraživanjima. Svjesna da je za praksu povijesti od presudne važnosti upravo čvrsto i osuvremenjeno teorijsko ishodište, autorica inzistira na najrecentnijim uvidima kulturne teorije, posebno ističući neophodnost korjenitoga preosmišljanja tradicionalne historijske znanosti i njezina što potpunijega uključivanja u proces interdisciplinarne razmjene ideja i metodoloških postulata. Pođu li (i) domaći historičari putovima koje je za njih smjelo prokrčila Zrinka Blažević, nova bi povijest, napokon očišćena od suvišnoga ideološkog balasta, svakako morala ponuditi mnogo izoštreniju, intrigantniju i nadasve životniju sliku prošlosti; sliku koja sadašnjosti pomaže objasniti samu sebe. A to bi, premda se danas često zaboravlja, i trebala biti osnovna funkcija povijesti.

VANJA BUDIŠČAK

Ilija Vučur, Mate Rupić, ur., *Dokumenti vojne provenijencije “Republike Srpske Krajine” (siječanj – travanj 1995.)* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2014), 412 str.

Petnaesta po redu knjiga dokumenata iz serije “Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. – Dokumenti” u izdanju Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata (HMDCCR) donosi arhivsko gradivo vojne provenijencije “Republike Srpske Krajine” (“RSK”). Knjiga je obuhvatila razdoblje od siječnja do trav-